

Kontratypy w polskim prawie karnym

Marcin Paweł Sadowski
Elżbieta Maria Jamrozy

Wstęp

Pojęcia

Czyn bezprawny

- zachowanie polegające na działaniu sprzecznym z prawem lub niedopełnieniu obowiązku wynikającego z normy prawnej, orzeczenia sądowego lub zobowiązania cywilnoprawnego

Czyn zabroniony

- zachowanie wypełniające ustawowe znamiona, czyli odpowiadające opisowi zachowania określonego w ustawie karnej; jest obwarowany sankcją karną

Przestępstwo

(na gruncie polskiego prawa karnego)

czyn człowieka zabroniony pod groźbą kary jako zbrodnia albo występki, przez ustawę karną obowiązującą w czasie jego popełnienia, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomym

Kontratypy

Czym są?

Geneza kontratypu

- Początków należy szukać w naukach *o bezprawności czynu*
 - przy ocenie przestępności czynu, najważniejszy był zewnętrzny wymiar czynu
 - nie brano pod uwagę jego strony subiektywnej, czyli **winy**
- Historia golibrody

(* 1897 † 1986)

Konstrukcja i pojęcie
kontratypu powstały
w polskiej nauce
prawa karnego

Ich twórcą był
prof. prawa
Władysław Wolter

Kontratyp

- okoliczność wyłączająca karną bezprawność czynu
- zaistnienie kontratypu powoduje, że zachowanie wypełniające znamiona czynu zabronionego **nie jest przestępstwem**
- oznacza to, że postępowanie, które w normalnych warunkach jest bezprawne, staje się prawnie dozwolone ze względu na zaistnienie określonych przesłanek
- określony w przepisach prawa karnego nie musi uchylać bezprawności czynu w innych gałęziach prawa

Kontratypy

Rodzaje

Rodzaje kontratypów (1)

- podstawowe
 - działanie w ramach **uprawnienia**
 - **obrona konieczna**
 - **stan wyższej konieczności**

Uprawnienie

- przyznanie przez normę prawną danej osobie wyboru określonego zachowania się bez nakładania na nią obowiązku

przypomnienie: norma prawna to reguła zachowania dająca odpowiedź na pytanie „kto, w jakich warunkach, jak powinien postąpić (co jest mu nakazane, zakazane lub dozwolone czynić)?”; składa się z: hipotezy, dyspozycji i sankcji

Obrona konieczna

- istotą działania w obronie koniecznej jest odpieranie zamachu
- środki obrony nie mogą przekraczać granicy konieczności w zakresie siły i rodzaju

Stan wyższej konieczności

- poświęcenie jednego dobra w celu ratowania drugiego dobra w momencie bezpośredniego niebezpieczeństwa, gdy dobro ratowane przedstawia wartość wyższą niż dobro poświęcone

Rodzaje kontratypów (2)

- inne
 - eksperyment
 - zgoda dysponenta dobrem w myśl zasady „*volenti non fit iniuria*”
 - czynności lecznicze
 - dozwolona krytyka

Kontratypy

Klasyfikacja

Klasyfikacja kontratypów (1)

- kodeksowe (skodyfikowane)
 - określone w kodeksie karnym
- pozakodeksowe (nieskodyfikowane, zwyczajowe)
 - nie wynikają z kodeksu karnego
 - wymiar sprawiedliwości ustala je w drodze praktyki
 - są wynikiem koncepcji doktrynalnych w nauce prawa karnego (np. zabiegi lecznicze, zwyczajowe dowody wdzięczności, karcenie dzieci, noc sylwestrowa, sterylizacja, *prima aprilis*, topienie Marzanny, „na kocura”)

Klasyfikacja kontraktów (2)

- ustawowe
 - określone wprost w przepisach ustawy (niekoniecznie musi nią być kodeks karny)
- pozaustawowe
 - nie wynikają wprost z przepisów ustawy, lecz ich istnienie jest efektem interpretacji systemowej

Klasyfikacja kontratypów (3)

- ogólne
 - wyłączają karną bezprawność wszystkich czynów zabronionych
- szczególne
 - wyłączają karną bezprawność jedynie niektórych czynów zabronionych

Klasyfikacja kontratypów (4)

- bezwzględne
 - uchylają każdą bezprawność, nie tylko karną. Czyn popełniony w ramach kontratypu bezwzględnego nie tylko nie jest przestępstwem, lecz nie jest także bezprawny na gruncie prawa cywilnego i prawa administracyjnego
- względne
 - uchylają tylko karną bezprawność czynu. Kwestia odpowiedzialności cywilnej lub administracyjnej pozostaje otwarta.

Kontratypy

Warto wiedzieć!

Kodeks Hammurabiego

Wina w ogóle nie była brana pod uwagę. Liczył się tylko skutek.

- jeden z najstarszych kodeksów świata

- kontynuacja przez Bolesława Chrobrego

(* 967 † 1025)

kodeks Hammurabiego wyryty w diorycie (skale magmowej)

Kodeks Hammurabiego

- opracowany został przez władcę Babilonii, króla Hammurabiego

1300 przed Chrystusem

Kodeks Hammurabi

- jego system kar oparty był
 - na zasadzie talionu (oko za oko, ząb za ząb)
 - na karach odzwierciedlających (np. za uderzenie ojca odcinano synowi rękę)

Kontratypy

Warto znać!

Paremie łacińskie

- Nullum crimen sine lege
- **Nemo crimen sine culpa**
- Actio liberi causa
- Ignorantia iuris nocet
- Ignorantia iuris non exculpat
- Lex retro non agit

Dziękujemy
za uwagę